

زمانی خو بزانه

نه مین ی نوسمان

* - به له فاژی -

لمال دبیزن - نه و ناخفتن یا به له فاژی به - نانکو یا کریته نان دجهدانینه . نه م دزاین (فاژی) نیشانا هندی ددهت کو رویی ژنافا بی هاتیبه بهری . (به ره فاژی) نانکو بهری تشتی بی فاژی به . ژبه رهندي یادروست (به ره فاژی) به نه کو (به له فاژی) . دیسا مه گوہ لی دبیت هندهک دبیزن نان دنفیسن (به روفاژی) نه وژی دروست نینه ژبه رکو وهسا دهیته پیش ژلایی زمانی فه (ا) - (به ر + و + فاژی) (ب) - (به رو + فاژی) . هه ردوژی دجهدانین . یائیکی نانکو (به لگه ل فاژی) هه روه کو بیژین (عه لی و تمه ر) ، و یادوی هه روه کو ئیک نافی وی (به رو) به بی فاژی به .
ژبه ر تشتی هاتیبه ناشکه راکرن (به ره فاژی) دروستره .

* - بکیر . (کییا سفک) .

نه م دبیزین فلان تشت نان مروف بکیرناهیته نان نه هاتیبه . د بنیادا (کار) هه یابوویه (کیر) . بکیرنه هاتن نانکو بی وچ ، نان نه هیژایه .
بو زمانی نفیسینی و دروستی یافه ره (کار) دانین ژبه رکو یادروسته و نه وه بنیات و (کیر) ناخفتنا بازار ی به و ده فخوریه . دی بیژین (فلان تشت نان مروف

مه کوردا نفیسین نه بو دا زمانی خو پیش بیخین و ده وله تمه ند بکه یین و ناخفتن و زمانی بازار ی (عامی) ژبی نفیسینی جودا که یین . ژبه رهندي نهو که له ک گوتن بیده هین ددروست نین و لگه ل هندی ژبی هه موکه س بکارده یین ، ژبه رکو بیده که تینه سه ر نه زمانی وان .

نه فرو نه م بی بهری خو ددهینه نفیسینی و قوناغا مه یا بهر که تی و نازکه ، ژبه رهندي دفت نه م ده شیاربین و ناخفتنا بازار ی ب مجدی فه و ژیرین ژناف زمانی نفیسینی دا نه وژی وه کو مه موزمانید پیشکه فتی ریا راست بگریت و بنه جه بیت . نه ز وهسا دبینم کو یافه ره هندی ژمه بهیت وان خه له تییا دیار که یین بیده که تینه سه ر زمانی خه لکی و وه نه که یین جهی خو بگرن د زمانی نفیسینی دا .

من هندهک گوتن یید ل دویف بیرو باوه ریت خو دروست کرین و راستییا وان یا ئینایه دهر و هویقی من نه وه کو هه ر کورده کی شاره زالا خوبدهت (یحاول) کو فی کاری پپروز بکه ت و دانیهته پیش چافید خوینده وارا دا ژ خه له تییا دویر بکه فن و زمانی نفیسینی بی پاک و پیشکه فتی بیت .
ل قیره من هندهک بیژه بین ئیناین و ل دویف زانینا خو له نکیا وان یادیار کری هویقی دکه م ل هه ر ده رافه کی بدهست من بکه فیت هیژ بینمه پیش .

بکارناھیت) . نان (ئەف کراسە نى كورته بكار من ناھیت) .

● - بکە کەنى :

ئەف گوتنە و گەلە کید دى وەکو (بکە غار ، بکە گرى .. ھتد) ب بەرفرەھى و مشە ھە رپوژ مە گوھ لى دبن . بکار ئىنانا فان بېژە ياو بڤى رەنگى دجھدا نینە و لەنگیپە کا ئاشکە رايە يازمانى . (بکە) فەرمانا کرنى يە ئەگەر مە ب (کەنى ، گرى) فە نوساند نیشادانیت گوتنى سەر و بن دکەت و رېک ناکە فیت لگەل ئارمانجا گوتنا مە . ژبە رکو ئەم وەسا ھزردکە ين ئەگەر مە گوته ئىکى (بکە گرى) ئارمانجا مە ، فەرمانە بو مروڤى ئەم لگەل دئاخڤين دا (بگريت) . بە لى ژلايى دروستى و پڤيا زمانى فە وەسا نیشاددەت کو ئىکى کزگريو کا دگە روپیدا و ئەم بى ژى دخازين کو بکە تە گرى .

ئەف (کرن) ە ھە مو بو فە گوھازتنى نە ژحاله کى بو بى دى ھە روھ کو من گوتى ئەگەر مە گوته ئىکى (بکە غار) ئە و مروڤ بى بېرى چیت چ سڤک چ ھىدى و مە ژى دڤيت وى رېڤە چوئى وەرگيرپت بکە تە (غار) . ديسا ھە موو کەس دېژن (من کرە ترانە جامير چ زوى تە باوهرکر) ئانکو سوچبە تە کا مجد من گوھارت و کرە ترانە و يارى . ئە فجارە يادروست ئە وە ئەم بېژين (بگرى ، بکە نە ، غارە وە کو بازدە .. ھتد) و کرنا وان يا بورى (گرى ، کەنى ، غاردا ، بازدا .. ھتد) نە کو (کرە گرى ، کرە کەنى ، کرە غار) .

● - تىڤاريز :

ئەف بېژە دەيتە گوتن بو ديارکرنا لدوى ئىکيى (تسلسل) . بنياتى وى ژ (دويڤه ريز) ئى يە ئانکو ريفە چوئە ک نان راوہ ستانە کا ئىکى لپشت ئىکى وە کولە شکرى نان کاروانە کى نان ميرويا . ژبە رھندى يا دروست ئە وە بېژين (دويڤه ريزا ميرويا) نە کو (تىڤا - تيفه - ريزا ميرويا) .

● - چە واً :

بو نیشادانا پسپارى يا (چرەنگ ، حال) کورد دېژن (چون - چە واً - چاوا - چ طوف - چ تور - کو طوف - کو) .

نھو ئارمانجا مە ئە وە کو زمانى نفيسينى ھە مو کورد بزانن و ببيتە ئىک . بو ڤى کارى و دروستى و بنە جھيا بېژى ديارە (کو) ژ ھە مويا ن بە لاف و بنە جھترە . ژ لايە کى دى فە (کو) دزمانيت ئندو ئوروپايى دا (qwo و qwo) ھە روى نیشادانى ددەت .

● - ھە وىل :

بو چاڤيت ھە ر ئىک بو لايە کى چوى ئانکو ڤير دەيتە گوتن (بى چاڤ ھە وىلە) . ھە وىل ھە روھ کو ديار ژ زمانى عەرەبى ھاتپپە دناف کوردى دا و گوته کا نوى يە . يا دروست و کە فن دزمانى مە دا (ڤيرە) بو چاڤيت (خيل) يا ديسا دەيتە بکار ئينان .

دزمانيت ئندو ئوروپايى دا وە کو ئنگليزى (VEER) و ڤەرەنسى (VIERER) بادان و زڤرين و گھوپينا لا نیشان ددەت .

● - دڤيت :

بادينى و کرمانج تپکدا دئاگە ھدار نينن وە کو (ڤيان) و ژى پە شيبيت وى ددە نە کارى ، وە کو دېژن (تڤيت ، پڤتڤى ، خوشتڤى .. ھتد) .

دبنيات دا (دڤيت) ە ، دبیتە (ت) . ھە روھ کو ديار ژ لايى رپيا دروست يا زمانى فە ئە و گھوپين يا دروست نينە . يا راست ئە وە بېژين (دڤيت ، پڤدڤى ، خوشدڤى .. ھتد) .

● - دە يک :

نھو يا بە لاف لدەمى ئاخڤتنى ئە وە کو (دە يک) ل شونیا (دا يک) دەيتە گوتن ، بە لى بنيات (دا يک) ە . (دا) پڤشگرە (دان و دانان) ددە تە ديارکرنا . دزمانيت دندو ئوروپايى دا ديسا (Dhe) ھە يە ، ئە و ژى ئانکو (دان دانان) .

● - خشکوک :

مە گوھ لى دبیت نان دېژين (ئە ف کچە يا خشکوکە بو ديارکرنا جوانيا وى . ئە و دجھدا نينە ژبە رکو بنياتى (خشکوک) ژ (خوش = چاک ، باش + کوک = پڤکھاتى) ھاتپپە .

خوشکوک نان خشکوک دروستيا وى بو ديارکرنا کارکرنا کا

(لبس) چاڦگره (جذاب) . نهغه نانگو (انيق) . ژبه رهندي
 ناشکه رايه کو (خوشکوک) دهينه گوتن بو مروغه کي جلك
 کارکري و چاڦگر (اناقه . انيق) هه روه کومه گوتي ، به لي بو
 پوي گه شي بي و شرينيا تشتي نان مروفا دفتيت بيژين
 (جوان) (جميل) .

• - ژ - ل :

تيکشيلانه کا به رفره هـ ياهه بي دناختنا مه دا وه کو
 دبيزين (لي بېرسه - لي گه پي) (پسيار ژي بکه و ژي فه به .
 ژ لاني پيا زماني فه (ژ = من ، يا عه رهي) و (ل = في ،
 يا عه رهي) بومه ديار دبیت نه گه ر بيژين (لي بېرسه)
 نيکسه ر وه سا دي زانين کو چاڦديري لي بکه نان گو هي ته
 لسهر بيت . گه له ک جارا دهينه گوتن (تول مه ناپرس
 جامير) نانکو توژ هنده ک که ستوردی (نه کومه بخو) ناپرس
 کاني حالي مه چه ، نان تويي ژ مه دوپر که فتی و چاڦي خو
 ناده يه مه .

(ژي بېرسه) نان (ژ مه بېرسه) (پسيارکه) داخازا زانينا
 نيکسه ره (مباشر) ، به لي (ل) ل کاري (لي بېرسه) جهی (عن
 ، عنه يا عه رهي) دگريت و پسياره کا که سي دوي يه .
 (ل) يا به رامبه ر (ژ) جهی ديار دکه ت . دبیت بيژين (نه م
 بي ل مال) به لي نابيت بيژين (ل مال چوينه بازاړي)
 ژبه رکو وه سا ديار دبیت هه روه کو نه م ل مال بوين و بي ي
 ژجهی خو بلفين چوينه بازاړي . به لي (ژ مال چوينه
 بازاړي) دروسته .

نه گه ر مه گوت (لي گه پي) نهغه هه ما دجهدا يا
 له نگه ، ژبه ر کو فه رمان نان داخواز (گه ره) بيت وه کو
 (به رده ، بگره .. هتد) نه کو (گه ري) و ديسا (لي) ژي
 نه دجهدا يه هه روه کو مه گوتي ، دفتيت جيژين (ژي گه ره)
 نه گه ر فيانا مه ژي فه بون بيت .

• - شه رم :

نه م دبيزين (نهغه کچه يا شه رمينه) و (دزي شه رمه)
 شه رم بو دو نيشادانيت جودا هاته بکار نينان . يائيکي چاکی يه
 کو کچه کا زنده بتوره په ، يادوي کريتي يه کو مروفا
 دهستي خو دريژکه ته مالي خه لکی .

دزماني مه کوردادا جودا کرنه ک ياهه ي بو ديار کرنا
 هه ردو ساخله تا هه روه کو دزماني عه رهي دا (حياء ، خجل
 = شه رم) و (عار ، عيب = فهيت) . نهغه جاره به رامبه ري
 (عيب) يانهو نه م بي دناختين (فهيت) ياهه ي مخابن مه
 ياهه فتيه پشت خو و ژبيرکري .

ژبه رهندي پيدفي يادژواره بو فه گه ر يانه فني بو
 گوتنيد مه بيد دروست و بيژين (نهغه کچه يا شه رمينه) به لي
 (دزي فهيته) .

• - قه بر :

نه گه ر نيکی بدهينه سويندي و بيژيني (تو ب گو پي
 بابي خو که يي هاري من بکه) نه و مروفي تول که ل دناختي
 دي هزرا وي چيته وي کورک و ناخا بابي وي بي مري تيدا
 هاتيه فه شارتن و توژي وي سويند و جهی گران ل نک وي
 دزاني ژبه رهندي وه دبيزي . ژبه رهندي ناشکه رايه کو
 بدروستي ناڦي (قبر ، يا عه رهي) دکورديدا (گوره) .

تشتي عه جيب نه وه نه م ب شه ف و ب روژ بيژين (دي
 چينه سه ر قه برا ، قه بره کی بو بکلن ، ويه قه بري وي يه)
 و گوپ ، چو گوپ بابي خو وه اته ژبيرکرن .

دزسانيت نندوئوروي دا (گوپ) ياهه ي وه کو
 نکلوسکسوني (GOR) نانکو سرداب ، کوره کا ناخ بسه ردا
 هاتيه دادان . هه روه سا دانمارکی (GOOR) نانکو ناخ .

• - قولبي و ده عمي :

ل ناف بادينا زمانه کي وه سا بي په يدا بوي کو که س
 تينا گه هيت خودانيد وي نه بن ، مخابن نهغه زمانه
 بي به لاقبوي دناف خويندوارا ژي دا .

گه له ک جارا من بي گو هل سوجه ته کا هو (دوهي
 طرمبيللا مه ل طه لعني دجو ، ل لوني ستيرن فه لتي وه ختبو
 ب قولپين . طرمبيله ک موقابل دهات باشيو نه ده عمين ..)
 چاک دياره بوان فه دهات سوجه تا خو ب کوردي بيژن
 (طه لعني = نه فرازي ، لوني = چه بي ، فه لتي =
 فه ره سيا . وه ختبو = چه نه مابو . ب قولپين = وه رگه پين .
 موقابل = به رامبه ر ، سينگو و سينگ . ده عمين =
 ليکنه ن) .

نهغه ناختنا وه کو گيلما گافاني ، مخابن گه له ک ژخو پارزي

بې دناخفن و ناگه ژخونينه كو نه ف گوتنيد بياني نه گه ر
هر بهينه فه جوين دى جهې بيد كوردى گرنو و بقى
رهنگى زمان دهينه تيكشيلان و ژبيركرن . و زمانه كى نوى
په پيدا دبیت نه كوردهكو نه عره بهك ژبيت دويرى وى
چفاتا بې دناخفن تيناگه هیت .

ژ لايي زمانزانيي فه دبیزنه نه فان زمانيت لنافه را
تيكهه لبونا موكم يادو زمانا و زمانه كى نوى بې دوير ژ
هر دو بنياتا په پيدا دبیت ، دبیزنى (pigeoma komguoge) نانكو
زمانى كوترا .

● - كچ - كور :

دبیزين (واهه كچا كى په ؟) نانكو بابى وى كى په
؟ و (هيشتا كچه) نانكو شوى نه كرى په . بو هه ردو
نارمانجا (كچ) هاته بكار نينان ، نه فه ژى دروست نينه ،
ژبه ركو (كچ) هه ر نيشانا شوى نه كرنى په (عذراء -
يا عره بي) به لى بودياركرنا نير و ميا دفت دبیزين (دوت)
وهكو (نه و دوتماما وى په) و (واهه دوتا ته مەرى په) .
به فلى وا (كور و پس) هه نه . (كور) نانكو هيز ژن نه نينا په
(اعزب) به لى (پس) نانكو (ابن) وهكو (پسمام) .

مه كه لهك جارا گوډ لى دبیت نيك دى ب ترانه فه
بیزنه بجويكه كى (صهى پسى صهى) .
ل فیره ژى دياره (پس) ياهاتيه ژبيركرن و كور بو
هه ردو نارمانجا شوينا خو گرتيه . نه و ژى دروست نينه .
هه چه رچه نده (كچ و دوت) نيشانا مى ددن ، و
(كور و پس) نيشانا نير ددن . به لى دفت دجهى خدا
بهينه گوتن و دياركرن .

● - گران :

دهينه گوتن (دنيا گرانپه) و (باره كى گرانه) و
(گرانپيا بارى چه نده . دفت دهشيار بين لدهمى
نيشادانا (گرانپي) و (سهنگى) .
دروسته دبیزين (باره كى گرانه) به لى وهننه بهينه
گوتن (گرانپيا بارى چه نده ؟) دفا (سهنگابارى
چه نده) با . به لى بنه جهه دبیزين (نه ف باره چه ندى بې
گرانه) ژبه ركو (گرانى = ثقل) و (سهنگ = وزن) .

(من سهنگاند) نانكو من كيشا ، به لى (من گرانكر)
نانكو من پتر هافيته سر .

● - لهز

لدهمى شاخفتنى (سرعه) يا عره بي دهينه
بكار نينان بولقيني . دى دبیزين (طرمبيل كه لهك سه ريع
دجو) . نه فه باش نينه ژبه ركو بو چ دى (لهز = سرعه)
ب پشت گوډى خوفه هافين ؟ .

مه بيد هه ين (گران - ثقل) (لحرکه) و (هيدى ،
لسه رخو = على مهل) و (سفك = حرکه خفيفة ،
سرعه عاديه) و (لهز = سرعه) هه رچه نده (لهز) بخو
لقينا سفكه (سرعه) په به لى لدهمى بكار نينانى لقينا دژوار
ديار دكهت هه روه كو دبیزين (زور به لى) . نه گه ر
پسيار كه ين چونا سفك يا نوتوموبيل (سرعه السياره)
چه نده ؟ چا كه دبیزين (لهزا وى چه نده) هه روه سا بو
هه مولفوكند (متحرك) دى .

● - كهل - گهرم

۱ - دبیزين (دنيا يا گهرمه) و (ناف يا كه له) . دفت
دهشيار بين ل جوداكرنا هه ردو دياركرنا ل كهل تينيد دى .
(تين = حراره) په ، و (تين خوش = دافى) و (گهرم
= حار) و پاشي (كهل = مغلي) . نه ف هه رسنيه دفت
دجهدا بينه دياركرن .

ب - ديسا بو (تينى) مه هه نه (هوين = معتدل) و (طه زى
= بارد) و (سار = بارد جدا) . نه فجاره دى دبیزين
(دنيا يا هونيه ، دنيا يا دطه زيت ، دنيا يا ساره) . دروست
نينه (طه زى) و (سار) بو نيك نارمانج بن .

ج - بو ته راتى وهشكپي (شه - = رطوبه) پاشي (ته =
مبلل ، طرى) ددويفدا (كزر = رطب قليلا) دوماهينى
(هسك = يابس) .

(زوها = ناشف) بودياركرنا (درجات الحرارة و الرطوبة)
دفت دبیزين (پاييت تينى و شهى) .

● - مير - زهلام

يازانا نه وه كو (مير) آگه هشتيه وهكو (حه سوميرى
به سى هات) نانكو حه سويي بژنه و نافي ژنا وى به سنيه .

به لی (زه لام) دیسا نیره کی گه هشتییه ، دبیت بی بژن بیت و دبیت نهء وهکو (حه سوزه لامی به سبیه) نانکوی ل بهر خلمه تا وی نه کو میری و بیه .

شاشکه رایه کو (میر = زوج) زه لامه کی بژنه ، و (زه لام = رجل) نیره کی گه هشتییه ههروه کو مه کوتی . ژبه ر هندی دفتیت دهشیاریین لده می دیار کرنا فان ههردوا .

نابیت بیژین (به سی صد میر یید ههین) به لی (صد زه لام یید ههین) . ههروهسا نابیت بیژین (حه سوی میره کی هه ی) به لی (زه لامه کی هه ی) .. هتد .

* - هات - هاتن

لده می ناخفتنی و نفیسینی دبیزین (دی نیت ، بی نیت ، یید تین ، تیته گوتن .. هتد) نه فه هه مو دلنگن ژبه رکو بنیات (هاتن) ه ژبه ر هندی یا دروست نه وه کو بهیته گوتن (دی هیت ، بی دهیت ، ییددهین ، دهیته گوتن .. هتد) .

من باورهه خازتنا من یا گرانه ژبه رکو نه م هه مو یید فیری بکارئینانا خه له ت بوین به لی پیدئیبیه ل خوبدهین له نکبیت زمانی خو هیدی هیدی دروست کهین .

* - هاریکاری

بو دهستگرتن و نانه هه دانا نیک و دو دبیزین (هاریکاری وی کر) . دبنیاتدا (هاری) نینه به لی (نال) ه نه وژی کناره (جهه - طرف) . نه و بنحو (نالکاری) به . به لی (لام) هاته شکاندن ب ناخفتنی و بو (نالیکاری) . دکرمانجیدا (لا) شوینا (نال) گرتیبیه وهکو (لای دی) شوینا (نالی دی) . یرایید مه یید بوتان دروست دبیزن . نه م ژی دبیین مه (نال) و (لا) یید تیکشیلاین لده می بکارئینانی وهکو (هه فال) یا ژ (هه فال) یا ژ (هه ف + نال) هاتی ، نه م وی دروست دبیزین به لی (بی لا) دروست نینه .

* - هار

دهیته گوتن (که له کی - که له کا هاره) نانکو شه روکه یه کی دژواره . نه فه نه دجهدایه بو چ ؟ (هاری)

نه خوشییا سه گایه ، سه ی هار نه که ره که ک دانا مروفه کی دفتیت بهیته ده رمانکرن نان نه وژی دی هاپیت . دیاره کو (هار = مکلوب) نه خوشییه سه گا دگریت ، به لی ه تبعه تی رهق و دوزار دبیزینی (در) و (درپنده) بعه ره بی (شرس وحش) . یرایید مه یید سوران دروست دناختن ، دبیزنه مروف نان سه کی دژوار و شه روکه (در) وهکو (نه م سه گه - یان - پیاوه دره) ههروهسا ناگره بی ژی (در) دروست بکاردهینن .

* - هه یف - مه ه

(هه یف یا چارده شه فیه) و (سالی دوزده مه ها حالی مه نه فه یه) .

شاشکه رایه کو (هه یف) ستیرا پونه به لی (مه ه) پارچه که ژ دوازدا یا سال ژوان پیک دهیت نانکو هژماره کا پوژایه . دروست نینه (هه یف) بو ستیری و ده می بهیته گوتن به لی هه رنیک ژوان (هه یف) و (مه ه) دجهی خودا بهیته دیارکرن وهکو (هه یفا مه یا سی پوژییه) (پویی وی وهکو هه یفی یه) و (سال دوازده مه هه) (مه ها بوری باران بارین) .. هتد .

* - هوی - فیر

که له ک نفیسین من یید دیتین تیدا یا هاتی (چه وا دی هوی بییه زمانی ؟) ، نه فه نه دجهدایه هندی کو نارمانج نیشادانا زانینی یه . بعه ره بی (تتلم) . هوی بون دزمانی کوردیدا ژی نه ره فینی دیارده که ت ههروهسا پیفه نویسیانه کا خوشدقی وهکو (کوری من هویی خو بی دایه مه تا خو) بعه ره بی (الف - الفه) ههروهکو (که می) . ژبه ر هندی دفتیت (فیر ، فیربون .. هتد) بو کاری نیشادانی و تیگه هشتنی بهیته گوتن (چه وا دی فیربییه زمانی - فیری زمانی بی) .

* - پیر

دبیزین (پیره میره پیره ژنه) بو نیشادانا هندی کو مروفه کی بی دژیه کی دریزدا . (پیر) دبنیاتدا دهیته گوتن بو مروفه کی خودان جهه و پایه بلند به لی بوژی دریزی دفتیت بیژین (کال) .